

Indhold:

Den Internationale Helsinki Føderations årsmøde

Af Arne Piel Christensen
side 2

Terrorister eller frihedskæmpere? - om situationen i Tjetjenien

Af Märta-Lisa Magnusson
side 4

Helsingforskomitéens engagement i Polen

Af Thomas Mørkøre og Margareta Kepinska Jakobsen
side 6

Racismeparagraffen i brug

mod det danske Fremskridtsparti

Af Tea Sindbæk
side 8

Besøg fra Rusland

Af Arne Piel Christensen
side 8

Helsingforskomiteens økonomiske situation

Nyt fra sekretariatet
side 11

Leder:

Efter forløbet af ti-tolv år fra murens fald og hvad deraf umiddelbart fulgte kunne det være rimeligt at spørge sig selv, om de mange initiativer, der dengang blev sat i gang på demokrati- og menneskerettighedsområdet, ikke efterhånden kunne afvikles. Man skal jo ikke fortsætte blot for at fortsætte. Desværre må de fleste nok være enige med mig i, at summen af uløste problemer og truende konflikter snarere øges hvert år end formindskes. Og det gælder jo ikke blot de verdensomspændende problemer efter terrorangrebet i USA, konflikten i Mellemøsten osv. Det gælder også problemer inden for OSCE-området. Dette illustreres med al tydelighed af dette nyhedsblads omtale af årsmødet i den Internationale Helsinki Federation i Zagreb for nylig.

Også besøget fra de 20 deltagere i Moscow Political Studies' seminar i Danmark vidner klart om behovet for fortsat demokratistøtte.

I en tid, hvor vi både i vort eget land og når vi arbejder for menneskerettigheder i udlandet, understreger civilsamfundets betydning for et stabilt demokrati, vil det naturligtvis være ulykkeligt om Helsingfors Komiteen ikke kunne fortsætte sit samarbejde med andre dele af civilsamfundene især i de østeuropæiske og centraleuropæiske lande. Der er brug for os i et langt større omfang end vi er i stand til at imødekomme.

De næste par måneder bliver afgørende for vores fortsatte eksistens. Det er mit håb at vi vil kunne overbevise den nye udenrigsminister, tidligere medlem af vores komité, herom, og at regeringen vil finde mulighed for at sikre det fortsatte arbejde. En bistand til dette "overtalelsesforsøg" fra komiteens medlemmer er naturligtvis vigtig.

Ole Espersen, formand for Den Danske Helsingforskomite

Rapport fra Den Internationale Helsinki Føderations årsmøde

Af Arne Piel Christensen, som deltog på vegne af formanden

Den Internationale Helsinki Føderation holdt sin årlige generalforsamling i dagene 15. til 17. november i Zagreb i Kroatien, hvor en revitaliseret kroatisk Helsinki Komité var vært ved et veltilrettelagt og velfungerende møde. Mødet fik også en del opmærksomhed i det kroatiske samfund, idet både Kroatiens præsident, Stjepan Mesić og udenrigsminister Tonino Picula hver for sig indfandt sig og talte til forsamlingen.

Føderationen, der udgør et løst, ikke særligt forpligtende samarbejde for Helsinki Komitéerne, har i dag 35 Helsinki Komiteer som medlemmer og 3 som kooperative medlemmer. Der er altså 23 OSCE-medlemslande, som ikke er repræsenteret i føderationen med en Helsinki Komité. Ved årets generalforsamling var 30 Helsinki Komitéer repræsenteret. Derudover deltog et antal gæster fra samarbejdende ngo-menneskerettighedsorganisationer samt repræsentanter fra 6 internationale regeringsorganisationer.

IHF's aktiviteter:

Forsamlingen blev præsenteret for de aktiviteter, som sekretariatet og den valgte eksekutivkomité har

forestået i løbet af året, i vidt omfang sammen med en eller flere nationale Helsinki Komitéer. I år er der bl.a. gennemført 15 fact-finding missions, hovedsageligt til kriseområder som Hviderusland, Makedonien, Kosovo, Montenegro, Central Asien m.fl. Føderationen har endvidere arrangeret eller deltaget i 28 forskellige internationale konferencer og seminarer om menneskeretsspørgsmål i relation til OSCE-området og repræsenteret Helsingfors-komitéerne ved 17 OSCE, FN og andre internationale regeringsorganisationers møder og seminarer. Endvidere blev der opregnet en snes pressemøder, "briefings", og endelig har Føderationen udgivet eller været medudgiver af 6 publikationer i årets løb.

I 40 situationer har Føderationen fremsendt udtalelser, appeller eller afgivet "statements" til regeringer, statsoverhoveder eller organisationer i tilfælde af menneskerettighedskrænkelser eller til støtte for internationale positive initiativer vedrørende de sagsområder, som OSCE beskæftiger sig med indenfor "Den Menneskelige Dimension".

Aktuelle spørgsmål:

På generalforsamlingen anvendes en del tid på, at

Kolofon:

Dette nyhedsblad udgives af Den Danske Helsingforskomité for Menneskerettigheder, som er en selvstændig, frivillig organisation, der arbejder for styrkelsen af demokrati, menneskerettigheder og mindretalsbeskyttelse indenfor OSCE-regionen. Komitéen er medlem af The International Helsinki Federation for Human Rights, IHF, som er paraplyorganisation og internationalt sekretariat for de 39 nationale Helsingforskomitéer.

Nyhedsbladet bringer artikler om menneskerettighedsspørgsmål i Danmark og andre OSCE-lande, formidler nyheder og rapporter fra Den Danske Helsingforskomités egne projekter og viderebringer nyheder fra andre nationale Helsingforskomitéer, fra IHF samt fra andre menneskerettighedsorganisationer, alt sammen med det formål at skabe opmærksomhed om menneskerettighedsproblemer indenfor OSCE-regionen.

Bladet udkommer i 500 eksemplarer 4 gange årligt, i marts, juni, september og december. Indlæg og bidrag kan sendes til bladets redaktion, Den danske Helsingforskomité, Gothersgade 89, 1123 København K, eller på Helsingforskomitéens email: dk-h-com@mail.tele.dk, mærket "Nyhedsblad".

Artikler og andre bidrag tegner ikke nødvendigvis Den Danske Helsingforskomités eller redaktionens holdning.

Dette nummer af bladet er redigeret af Tea Sindbæk og Niels Groth med layout af Rune Brandt Larsen. Bag nummeret står endvidere det øvrige informationsudvalg bestående af: Jens Brøsted, Margareta Kepinska, Jacobsen, Lisa Timmons, Riza Niqki, Ole Richter, Kristian Hvidt, Thomas Mørk, Vladimir Weismann, og Todd Winton. Arne Piel Christensen er kontakt til bestyrelsen.

rapportører, der har samlet indberetninger fra de enkelte komiteer og fra internationalt tilgængelige oplysninger, beskriver udviklingen på menneskerettighedsområdet i de forskellige regioner indenfor OSCE-området. De enkelte medlemskomiteer kan kommentere og uddybe disse områderapporter.

I år var der flere ting, som især tiltrak sig interesse. Det ene var en stærkt bekymrende udvikling i såvel Usbekistan som Kirgisistan, hvor autoritære og voldelige regimer krænker en række basale rettigheder, undertrykker kritikere og især forfølger, indespærre eller lader ombringe menneskerettighedsforkæmpere. Efter Afghanistan aktionen kan der konstateres en tendens til at dæmpe eller undertrykke kritikken af disse forhold, ligesom mediernes interesse herfor er svækket.

Et andet forhold, som blev fremhævet og kommenteret fra mange sider, var bekymringen over, at flere regeringer også i Vesteuropa, i ly af terroristlovgivning og administrative initiativer efter 11. september, indfører en række nye love og fremgangsmåder, bl.a. overfor flygtninge, asylansøgere og emigranter, som indebærer overtrædelser af konventioner og nationale og internationale bestemmelser vedrørende menneskerettigheder, diskriminationslovgivning og almindelige retsprincipper. Som eksempler nævntes bl.a. den engelske lovgivning vedrørende langtidsfrihedsberøvelse af alle mistænkte terrorister uden mulighed for retsprøvelse.

Også EU's såkaldte anti-terroristpakke vakte megen bekymring og førte til opfordring til, gennem en særlig arbejdsgruppe, at følge meget nøje, hvorledes den bliver udmøntet i de forskellige EU-medlemslande, og hvordan den forventeligt kan smitte af på lovgivning og indgreb i rettigheder i stater, som ikke er medlemmer i EU. Den amerikanske præsidents nylige initiativ vedr. særlige militærdømstole til retsforfølgelse af terrorist-anklagede blev fordømt, og der blev taget initiativ til fra føderationen at rette henvendelse til Præsident Bush med skarp kritik af dette initiativ.

Problemer i enkelte stater:

Bortset fra disse helt aktuelle begivenheder og bekymrende initiativer vakte menneskerettighedssituationen i en lang række lande uro. På mange områder kunne de nationale Helsinki-komiteer bidrage til at uddybe eller fokusere kritikken, og i nogle tilfælde opklare misforståelser eller forklare mere om bag-

grunden for myndigheders tiltag eller misgreb.

Hviderusland udgør selvsagt en ganske særlig vanskelighed og afstedkommer en vis afmagt, men også situationen i Moldova, i Ukraine, og Rumænien er ud fra en menneskerettighedsbetragtning stærkt kritisk. Roma-problemerne i en række Central- og Sydøsteuropæiske lande får for tiden en del opmærksomhed, men mødes med få løsnings-initiativer.

Situationen i Makedonien følges opmærksomt, specielt giver det anledning til megen bekymring, at der under Indenrigsministeriet er oprettet forskellige slavisk-nationalistiske militser, der synes at have til formål yderligere at komplicere den skrøbelige aftale, der er truffet ved EU's, USA's og NATO's mellemkomst, mellem de makedonske albanere og det slavisk-makedonske flertal.

Indlæg fra samarbejdspartnere:

Som led i mødet holdt ambassadør Gerard Stoudmann, direktør for ODIHR, OSCE's koordineringsorgan for samarbejdet indenfor "Den Menneskelige Dimension", demokrati-udvikling, valg-observation m.v., et fortrinligt oplæg om behovet for aktiv involvering af og samarbejde med ngo'erne i den nuværende meget kritiske situation med hensyn til implementeringen og opfølgingsmekanismerne i alle de sammenhænge, hvor man på de foregående års OSCE-møder er nået til enighed om aftaler, hensigtserklæringer og minimumsstandarder. Der er stærkt brug for menneskerettighedsforkæmpere, men også for monitorering til supplerung af medlemsstaternes egne indberetninger og rapporter, og der er brug for, at ngo'erne også går ud i rollen som formidlere, vejledere, trænere og brobyggere imellem de forskellige traditioner, retsopfattelser og vanskeligheder - selv hvor intentionerne er til stede - med at leve op til formulerede regelsæt og standarder.

Den mangeårige leder af Minority Rights Group og nu næstformand i Europarådets Rådgivende Komité for Nationale Mindretal, Alan Philips, holdt et interessant indlæg med vidtrækkende perspektiver vedrørende "Framework Convention on National Minorities", som Danmark har taget beskæmmende forbehold for.

Europarådets Kontor for Menneskerettigheds-kommissæren var repræsenteret ved en af kontorets ansatte. Der blev redegjort for mandat, arbejdsdeling og planlagt virkemåde for Kommissæren i forhold til andre institutioner inden for det internationale, over-

statslige menneskerettighedsarbejde. Helsinki Komitéerne blev opfordret til at tage aktivt del i processen omkring indrapportering, inspektionsbesøg og høringer i forbindelse med kommissærens besøg hos og "eksamination" af medlemslande.

Endelig blev "Coalition for an International Criminal Court" præsenteret. Det er et samarbejde mellem en række nationale og internationale ngo'er, der har påtaget sig at arbejde for ratificering af og støtte til konventionen om ICC og dens kommende funktion i det internationale samfund.

IHF's økonomi:

Det fremgik af drøftelserne af de organisationsmæssige punkter under generalforsamlingen, at Den Internationale Helsinki Føderation for indeværende befinder sig i en krise, idet det har vist sig vanskeligt at opnå økonomiske tilskud til organisationen i det omfang, der er behov for. Projektporteføljen er for tiden i en bølgedal, efter at flere store og flerårige programmer tilfældigt afsluttes samtidigt, uden at nye projektbevillinger er kommet til i samme omfang.

Om det er en overgang eller et mere permanent fænomen kan endnu ikke siges med sikkerhed. Konsekvensen er, at sekretariatet i Wien har måttet indskrænkes betydeligt. Medlemsorganisationernes årlige kontingent dækker kun en begrænset del af budgettet, i alt 15.000 euro. Den danske komite betaler 1000 USD. Føderationens årlige omsætning for år 2002 forventes at blive i størrelsesordenen 670.000 euro.

Som på alle sådanne møder er de individuelle kontakter og udveksling af planer og erfaringer, ofte under det sociale samvær mellem mødepunkterne, af lige så stor betydning som det, der foregår på fællesmøderne. Jeg fik således lejlighed til at lære repræsentanterne for de nordiske Helsinki Komitéer nærmere at kende og blev informeret om deres programmer og muligheder for samarbejde. Også kontakterne til Helsinki Komitéerne i Hviderusland og i Rusland samt til komitéerne på Balkan og i Polen blev udbygget.

Diskussionsmøde om Tjetjenien

Den 28/11 afholdt Helsingforskomitéen et diskussionsmøde om problemerne i Tjetjenien, som er blevet trængt i baggrunden på den internationale scene, især siden terrorangrebet i USA d. 11. september. Mødet var delvist foranlediget af Den Norske Helsinki Komité's rapport *Forgotten Terror: Chechnya October 2001*, der er resultat af en fact-finding mission til Moskva og Ingusjetien (Rapporten kan læses på IHF's hjemmeside; www.ihf-hr.org)

Mødet blev indledt af to fremragende og tankevækkende oplæg fra henholdsvis Märta-Lisa Magnusson og Ib Faurbye. Nyhedsbladet bringer her et resumé af Märta-Lisa Magnussons oplæg:

Terrorister eller frihedskæmpere?

Af Märta-Lisa Magnusson

Efter den 11. september er der opstået en diskussion om, hvordan terrorisme skal defineres. Den russisk-tjetjenske konflikt kan bruges som eksempel på, at det, der set fra ét perspektiv er terrorisme, fra et

andet er frihedskamp.

Præsident Putin benyttede straks terroristan-grebene i USA til at minde om, at han siden efteråret 1999 forgæves havde forsøgt at få omverdenen til at forstå, at det, de russiske styrker kæmper imod i Tjetjenien, er international terrorisme. Meget tyder da

også på, at vestlige ledere er begyndt at se på konflikten med Putins øjne og, som kvittering for hans støtte til den vestlige alliance mod terrorisme, er gået med på at nedtone den i forvejen dæmpede kritik af Ruslands krigsførelse i Tjetjenien. Den tjetjenske præsident Aslan Maskhadov har protesteret imod Putins forsøg på at koble terroristangrebene i USA til krigen i Tjetjenien. Tjetjenerne ser sig selv som frihedskæmpere. For dem er både den aktuelle krig og den, der udspillede sig i 1994-96, et led i en lang modstandskamp imod russisk kolonisering og fremmedstyre.

Selv om der utvivlsomt findes en del terrorister i Tjetjenien, er det ikke dem, der er eller har været russernes "fjende" i de to krige. Det, russerne kæmper imod, er - og var - tjetjensk separatisme.

Allerede da den Tjetjenske Folkefront i efteråret 1991 væltede den kommunistiske ledelse i den autonome Tjetjeno-Ingusjiske republik og proklamerede tjetjensk uafhængighed, gjorde russerne et mislykket forsøg på at fastholde tjetjenerne i Rusland med magt. Boris Jeltsin og andre centrale russiske ledere støttede til at begynde med den tjetjenske revolution, men da det gik op for dem, at tjetjenerne hverken ønskede sovjetmagt eller russisk demokrati, men tjetjensk selvstændighed, blev den opfattet som ulovlige optøjer og en trussel mod Ruslands territoriale integritet (selv om Rusland endnu ikke var en selvstændig stat). Tjetjenerne, med den nyvalgte præsident Dudajev i spidsen, refererede til det folkeretsligt beskyttede princip om folkenes ret til selvbestemmelse.

Plaget af interne magtkampe lod russerne Tjetjenien i fred indtil 1994. Men Jeltsin nægtede at forhandle med Dudajev, som han betragtede som en illegitim usurpator. At forhandle med Dudajev ville, set fra Jeltsins synspunkt, være ensbetydende med at anerkende den selvudråbte Tjetjenske republik.

Da de interne magtkampe var afsluttet i Rusland, og Tjetjenien samtidig var svækket af voksende interne problemer, rykkede russerne ind (i december 1994) med det formål at "rydde op i kriminalitet" og "genoprette den forfatningsmæssige orden" i Tjetjenien. Jeltsin kaldte officielt den tjetjenske ledelse for "banditter" og "kriminelle", der savnede støtte i den tjetjenske befolkning. Det tjetjenske folk blev ikke opfattet som part i konflikten, kun de "korrupte" tjetjenske ledere.

Krigen varede i halvandet år. Ingen i den russi-

ske ledelse stillede de oplagte spørgsmål, hvor den massive støtte til den "korrupte" Dudajev og den folkelige modstand mod de russiske interventionsstyrker kom fra. Man spurgte åbenbart heller ikke, hvordan det kunne være, at langt de fleste tjetjener nægtede at samarbejde med de forskellige marionetorganer, som Moskva oprettede i Tjetjenien i den tid krigen varede.

Russerne tabte krigen, som afsluttedes med en aftale i Khasavjurt, august 1996. Aftalen bekræftede Tjetjeniens de facto selvstændighed og stillede spørgsmålet om en endelig afklaring af det russisk-tjetjenske forhold i bero indtil december 2001. I maj 1997 underskrev Rusland og Tjetjenien en fredsaftale, der yderligere bekræftede Tjetjeniens de facto selvstændighed.

Den anden russisk-tjetjenske krig startede i oktober 1999 under feltråbet "kamp mod international terrorisme". Rusland havde på dette tidspunkt fået en ny premierminister, der hed Vladimir Putin. Uanset hvad planerne bag valget af den anonyme tidligere KGB chef var, skulle det vise sig, at han havde sin egen agenda.

Kort tid før Putin blev premierminister, i begyndelsen af august 1999, havde en række tjetjenske ekstremister med feltkommandant, Shamil Basajev i spidsen, blandet sig i et muslimsk inspireret oprør i Tjetjeniens naborepublik Dagestan. Basajev havde på dette tidspunkt sluttet sig sammen med religiøse fundamentalister, vakhabiter, der var kommet til Tjetjenien fra blandt andet Saudi Arabien under krigen og havde kæmpet på tjetjenernes side.

Putin udnyttede de tjetjenske feltkommandanters indmarch i Dagestan politisk. Han kaldte Tjetjenien en "enorm terrorist rede" og sendte tropper til Tjetjenien. En række mystiske, og stadig uopklarede, sprængattentater mod boligblokke i Moskva blev af Putin udokumenteret skrevet på tjetjenske terroristers regning.

Det nye felttog gik godt, og Putin blev med et slag umådeligt populær i den opskræmte og efterhånden Tjetjenien-trætte russiske befolkningen. Putin fik også ubetinget støtte fra militære kredse, hvor der var et udbredt ønske om hævn for det ydmygende nederlag i den forrige krig.

Den nye krig blev startskuddet på Putins valgkampagne til det forestående russiske præsidentvalg. Han erklærede Khasavjurtaftalen fra 1996 for ugyldig og erklærede, at han ikke anerkendte Tjetjeniens

præsident siden 1997, Aslan Maskhadov, som republikkens legitime ledere. Dermed stod der klart at det egentlige formål med den nye intervention i Tjetjenien ikke var at bekæmpe terrorisme, men at sætte en stopper for tjetjenernes krav om en selvstændig stat og tvinge dem tilbage ind i den Russiske Føderation.

Aslan Mashkadov var i januar 1997 blevet valgt som Tjetjeniens nye præsident med 59 % af de afgivne stemmer. Valget, der fandt sted på basis af den tjetjenske, og ikke den russiske forfatning, var organiseret med bistand fra OSCE, og blev erklæret frit og fair af ca. 200 udenlandske observatører.

De tjetjenske feltkommandanter og religiøse ekstremister, der havde blandet sig i det dagestanske oprør, repræsenterede ikke det officielle Tjetjenien. De var tværtimod i opposition til Maskhadov. Maskhadov havde forgæves bedt om Moskvas assistance til at bekæmpe dem, fordi de udgjorde en alvorlig trussel mod ham selv. De ekstremistiske vakhabiter var stærkt forhadte blandt den brede tjetjenske befolkning, der opfattede deres lære som en trussel mod den lokalt dyrkede, sufistiske variant af islam.

Til forskel fra Dudajev, hvis legitimitet der kunne sættes spørgsmålstegn ved, var Maskhadovs legitimitet hævet over enhver tvivl. Ved at stemple ham som terrorist legitimerede Putin overgreb mod almindelige tjetjenske borgere, der ikke havde begå-

et anden ”forbrydelse” end at støtte deres folkevalgte præsident. Under den forrige krig blev der i det mindste på papiret – om ikke på slagmarken - gjort en forskel på ”kriminelle ledere” og befolkningen som sådan. Denne gang blev den tjetjenske befolkning ikke blot udsat for kollektiv afstraffelse for ulovligheder, som enkelte ekstremister havde været involveret i, og for ugerninger, der måske var begået af tjetjenske terrorister, men enhver tjetjener, der dristede sig til at støtte legitimt oprettede tjetjenske magtorganer, risikerede at blive stemplet som terrorist og behandlet derefter.

Ligesom Dudajev i efteråret 1994 var Mashkadov i efteråret 1999 en stærkt svækket præsident. Men akkurat som under den forrige krig bakkede tjetjenerne også denne gang op om deres præsident. Heller ikke denne gang spurgte man sig i Kreml, hvorfor majoriteten af den tjetjenske befolkning nægtede at modtage de russiske styrker som befriere, og, ligesom under den forrige krig, nægtede at samarbejde med de russiskindsatte magtorganer.

Putin har nu signaleret at han ønsker at forhandle med Maskhadov. Uanset hvor alvorligt det er ment, er der tale om en symbolsk re-legitimisering af den tjetjenske præsident, der ikke er nogen ”terrorist” men folkevalgt leder for et folk, der kræver ret til selvbestemmelse.

Komitéens engagement i Polen

Af Thomas Mørkøre og Margareta Kepinska Jakobsen

I foråret 2001 åbnede to klubhuse for sindslidende i Polen, henholdsvis i Warszawa og Poznan. Selvom klubhusene er startet op i Fountain House-regi, så har komitéen taget initiativ og skaffet midler, idet Anse Leroy og Margareta Kepinska Jakobsen har været (og er!) dybt involveret i projektet.

I Polen har man indtil nu manglet tilbud til sindslidende, der kunne bygge bro mellem en hospitalsindlæggelse og en normal tilværelse. Dertil kommer, at en eventuel invalidepension er så lav, at man bliver

nødt til at supplere sin indkomst for at overleve. På den baggrund er behovet for Fountain House-projektet stort. Fountain House bygger nemlig på den ide, at sindslidende skal erhverve sociale kompetencer gennem et normalt arbejdsforløb. I Polen vil det konkret betyde, at de sindslidende dels får en indtægt, de kan leve af, dels får mening og livskvalitet i deres hverdag. På grund af lovgivningen har det dog vist sig at være mere end almindeligt vanskeligt at skaffe halvtidsjobs eller jobs på beskyttede arbejdspladser. Til gengæld har der vist sig nogle muligheder for at få fuldtidsjobs, da arbejdsløsheden i

både Warszawa og Poznan er lav i øjeblikket.

Fountain House modellen er tiltrængt i Polen, hvor man i høj grad stadig fastholder gammel-dags socialpsykiatriske principper og udelukkelse fra samfundet ved indespærring på institutioner eller henvisning til dagcentre, hvor de sindslidende er umyndiggjort og ”serviceret”. Fountain House ideerne bygger i stedet på ”hjælp til selvhjælp” princippet og fremhæver de sindslidendes stærke sider og muligheder. Samtidigt arbejdes der på at normalisere deres tilværelse og udvikle deres selvstændighed og selvrespekt. Medlemmernes menneskerettigheder og fokus på deres aktive deltagelse i alle beslutningsprocesser vedrørende klubhuset og ansvaret for husets drift er nogle af de vigtigste karakteristika for denne model.

Dette kunne man erfare under et nyligt besøg i Poznan sammen med repræsentanter fra Udenrigsministeriet og Socialministeriet. Mange af medlemmerne udtrykte deres glæde over endeligt at blive behandlet som ”rigtige mennesker” og få lov at bestemme over deres dagligdag. De oplever, at Fountain House er DERES hus og ikke en af de mange institutioner, hvor de er blot blevet henvist til ”opbevaring”.

Både Margareta Kepinska Jakobsen og Anse Leroy har været med til at understøtte projektet fagligt. Projektet er gennem de sidste tre år blevet forberedt ved en række seminarer for polske politikere, embedsmænd, socialarbejdere, psykiatere og psykologer samt medlemmer af relevante ngo'er. Margareta og Anse har desuden hjulpet med at skaffe økonomiske midler fra Danmark. Således har Udenrigsministeriet gennem Øststøttefondens ”Sociale Initiativer” foreløbig bevilliget 1½ million danske kroner til projekterne i Polen

Warszawa

I juni måned i år kunne man indvie klubhuset i Warszawa – i øvrigt det eneste af sin art i byen. Klubhuset er oprettet af landsorganisationen ”Coalition for Mental Health”, der af byens sociale myndigheder fik stillet en lejlighed på ca. 300 kvadratmeter til rådighed – dog for en moderat leje.

Lejligheden ligger centralt i byen; tæt på rådhuset i et almindeligt beboelseskvarter. De fysiske rammer er endnu ikke optimale, idet der mangler et køkken - og der ligger i det hele taget en stor opgave forude med at renovere hele lejligheden. Medarbejdere og medlemmer er allerede gået i gang med den store opgave, så rehabiliteringsaktiviteterne kan starte. I

skrivende stund benyttes klubben af ca. 20 brugere dagligt. De tilbydes undervisning i sprog, kunst, musik og computerbrug. Klubben har indtil videre en lønnet medarbejder, som er betalt af amtet. Der er stor politisk velvilje overfor projektet i Warszawa, men støtten er desværre ikke så stabil, som man kunne ønske sig på grund af konstante ændringer i det lokalpolitiske system.

Poznan

Aktiviteter i klubhuset i Poznan begyndte i maj, men husets officielle indvielse fandt sted i november i år. Huset, som bystyret i Poznan velvilligt og vederlagsfrit har stillet til rådighed, har tre etager, en dejlig stor have og en overdækket terrasse. Ligesom i Warszawa trænger huset til en kærlig hånd, og også her er medarbejdere og medlemmer gået til opgaven med krum hals. I Poznan har de dog haft håndværkere til at hjælpe sig. 15 – 20 medlemmer har været i fuld gang med at rive vægge ned, skifte vinduer, skifte tag, male og ordne have, men der er stadig en del at gøre, før faciliteterne er optimale. Projektet bliver i Poznan entusiastisk støttet af Poznans borgmester (kaldet vicepræsident) samt af ledende personer indenfor social- og sundhedsforvaltningen i Poznan. Det er ambitionen, at man vil have fem tilsvarende klubhuse i Poznan. Indtil videre er der knyttet 1½ medarbejder til dette projekt.

Datoen for indvielsen i november var ikke valgt ved en tilfældighed; det faldt nemlig sammen med ”Den danske kulturuge”. I denne forbindelse afholdt Det Danske Kulturinstitut i Polen og Den Danske Helsingfors Komité d. 19. november en konference om ”10 års dansk-polsk samarbejde på det sociale område – erfaringer og perspektiver”. Der var repræsentanter fra Det danske Udenrigsministerium, Den danske ambassade, Kofoeds Skole og en række polske og danske organisationer og institutioner.

Ved Udenrigsministeriets og Socialministeriets bedømmelse af Fountain House-projektets udvikling blev Den Danske Helsingfors Komité rost for dette initiativ og de polske organisationer for måden hvorpå modellen implementeres og for det enorme arbejde med at skaffe betydelige polske midler og støtte. Det er meningen, at projektet skal evalueres af PRO-MENTOR, men allerede nu har modellen fra Warszawa og Poznan udbredt sig til andre steder i Polen samt Letland, Litauen og Ukraine.

Racismeparagraffen i brug mod det danske Fremskridtsparti

Af Tea Sindbæk

På anmodning fra SFs nye folketingsmedlem, Kamal Qureshi, har Dokumentations- og rådgivningscenteret for racediskrimination (DRC) udfærdiget en anklage mod Fremskridtspartiet. Kamal Qureshi har oplyst til Ritzau, at han fandt sprogbrogen og atmosfæren på Fremskridtspartiets årsmøde så hadsk, at han følte sig nødsaget til at anmelde partiet. Kamal Qureshi påpegede desuden, at han mente, at Fremskridtspartiets krav om et Danmark uden muslimer må være i strid med den danske grundlovs princip om religionsfrihed.

Det er dog ikke grundloven, DRC vil basere sagsanlægget mod Fremskridtspartiet på, men straffelovens paragraf 266 B, den såkaldte racismeparagraf. Udtalelser i stil med "de yngler som rotter" er helt klart ydmygende og hånende, og det er dem, sagen skal handle om, siger DRCs talsperson Eddie Kawaja. Anklagen vil bygge både på udtalelser ved dette års landsmøde og på en række pressemeddelelser, som Fremskridtspartiet har udsendt det seneste halve år.

DRC oplyser, at de har tænkt sig at sagsøge partiet som helhed og ikke blot de partimedlemmer, som er kommet med de krænkende udtalelser. Dette sagsanlæg er i første omgang blevet afvist af den lokale politimyndighed, hvor sagen er anmeldt, da man ikke mener, at partiet kan være en juridisk person. DRC har dog allerede sendt sagen videre til

statsadvokaten. Eddie Kawaja påpeger, at Danmark med sin underskrivelse af FNs konvention mod race-diskrimination har forpligtet sig til at modarbejde foreninger med et sådant sigte, og at han derfor vanskeligt kan se, at sagen kan afvises.

DRC vil desuden henvise til racismeparagraffens stykke 2, som siger, at det er en skærpene omtændighed, hvis de krænkende udtalelser har karakter af propaganda. Det er derfor en temmelig alvorlig anklage, Fremskridtspartiet står overfor. Enkelte af partiets medlemmer er allerede dømt efter racismeparagraffen, men hensigten er altså denne gang at drage partiets hovedbestyrelse til ansvar. En domfældelse efter racismeparagraffen kan føre til såvel bødestraf som fængsel, men som DRCs jurist Nanna Krusaa, resigneret påpeger, så er det sjældent disse muligheder bliver anvendt.

Respekt for forskellighed er et grundprincip for demokratiet. Ytringer, som dem Fremskridtspartiet har fremsat, er reelt racisme fra en politisk talerstol og må derfor betragtes som angreb på dansk demokrati og tolerance. Den slags skulle nødig blive accepteret. Efter en dansk valgkamp, hvis almindelige paroler ikke altid har været lige tolerante og sobre, ville det derfor være godt at se, at den retslige beskyttelse mod racistisk propaganda i Danmark faktisk fungerer.

Besøg fra Rusland

Af Arne Piel Christensen

I dagene 28. oktober til 4. december havde Helsingfors Komiteen besøg af "Moscow School of Political Studies" med 20 af dens seminardeltagere, yngre дума-medlemmer og andre politikere og ledende administratorer fra ialt 12 regioner over hele Rusland samt fra SNG-landene: Georgien og

Armenien.

Samarbejdet var kommet i stand på initiativ af det danske Udenrigsministerium, og seminaret eller studieturen, som sekretariatet gennem måneder havde forberedt, blev betalt af Demokratifonden.

"A two way approach to the ongoing evolution

of democracy" havde vi kaldt det, idet formålet i overensstemmelse med "Moscow Schools" ønsker og vores indbyrdes udveksling af ideer ikke alene skulle være at stifte bekendtskab med og diskutere de officielle demokratiske institutioner i et samfund som det danske. Besøget skulle i lige så høj grad give et indblik i, hvorledes et velfungerede, stabilt demokrati også bør forankres i civil-samfundet og udbygges og demokratiske processer indøves nedefra igennem bevægelser, lokale foreninger og landsdækkende, folkelige organisationer og interessefællesskaber.

Netop samspillet mellem de politisk valgte og styrende organer, den offentlige administration og de forskellige funktioner og strukturer, der er rodfæstet i civilsamfundet, fandt vi det var vigtigt at formidle forståelse for og samtidig gøre til genstand for drøftelse med fremtidens ledere i et endnu nyt og skrøbeligt demokrati.

Det var et omfattende og tæt pakket program de russiske gæster kom igennem. Man startede i Folketinget, hvor et medlem af præsidiet bød velkommen, og hvor deltagerne kort blev introduceret til det danske demokratis historie og struktur, til principperne vedr. den tredelte magt, til de politiske partiers rolle og ansvar i vort demokrati og endelig en analyse af med- og modspil mellem den politiske sektor og de forskellige magtstrukturer og indflydelsessfærer i samfundet.

Ind imellem var der indlæg fra russiske deltagere om nogle af de samme emner i et russisk perspektiv.

Den følgende dag gik det løs med emner som de sociale myndigheders partnerskab med frivillige i et fælles ansvar for at fastholde, videreudvikle og supplere velfærdssamfundet; frivillig-organisationerne som både kritiske og konstruktive partnere for centrale og lokale politiske såvel som administrative myndigheder.

Dernæst organisationerne på arbejdsmarkedet og deres rolle og medansvar for opbygning af samfundet og den politiske beslutningsproces. Besøg hos Folketingets Ombudsmand, hvor ombudsmanden selv tog imod.

Besøg hos Kommunernes Landsforening og Amsrådsforeningen om centralisering og decentralisering, som er et meget aktuelt emne blandt russiske politikere.

Aftenen blev brugt hos Grønlands Hjemme-

styre til diskussion af emnet: Regionalisme og Føderalisme.

Den følgende dag var der stor interesse for såvel rigsrevisors oplæg om "Good Government", demokratiets indsigt i kontrol af offentlige finanser og ressourcer som folkeretseksperter, Helsingfors Komiteens formands oplæg om offentlig administration og praksis i henhold til menneskerettighedsstandarder, herunder respekten for privatlivets fred og borgernes ret til information.

Studieturens 3. dag fortsattes i Jylland. med 1 ½ dags ophold på Ry Folkehøjskole og møde med lokale organisationer og orientering om et studie om forenings-Danmark, om græsrodsorganisationer og politisk og praktisk samarbejde på kommunalt niveau.

Der var blandt deltagerne stor interesse for forstanderens foredrag om højskolernes historiske betydning for det danske demokrati og om nutidens folkeoplysning som en mulighed i processen omkring selvforståelse og "nationbuilding".

I løbet af dagen blev det både til en drøftelse på Danmarks Journalist Højskole om mediernes rolle i demokratiet og besøg hos såvel Århus Amtskommune som Århus Kommune, hvor respektive ansvarsområder, forholdet til centralmagten og demokratiets funktion og virkemidler i kommunal sammenhæng, herunder også samspillet på lokalt niveau med civilsamfundet, organisationer og privatpersoner, blev gennemgået og diskuteret.

På vejen tilbage til hovedstaden aflagdes et besøg på en førende dansk virksomhed, der også arbejder internationalt, nemlig Foss Electric i Hillerød. Der var både tid til at tale om demokrati på arbejdspladsen og om private virksomheders ansvar i et moderne demokrati. Deltagerne viste stor interesse for, at virksomhedens grundlægger og bestyrelsesformand skulle formidle holdninger og erfaring til ledere i det nyere russiske erhvervsliv.

Seminarets sidste dag var helliget udenrigspolitiske emner og Danmarks rolle som "små-stat" i verden, i EU, i Nato og anden udenrigspolitisk sammenhæng. Da var Folketingsvalget udskrevet og vi måtte undvære udenrigsministeren og den tidligere udenrigsminister som oplægsholder. Sessionen gennemførtes hos DUPI, Danmarks Udenrigspolitiske Institut, og eksperter derfra og andre eksperter udefra gennemgik emnerne og lagde op til diskussion.

Det omfattende seminarprogram har krævet en stor og langvarig indsats og har kun kunnet gennemføres takket være en aktiv medvirken fra frivillige komited medlemmer og andre: Især vil vi her fremhæve Kirsten Worm, Kristian Hvidt og Niels Groth. Men sekretariatets to faste, en-dag-om-uge-frivillige, Tea Sindbæk og Thomas Mørkøre, har også ydet en helt særlig indsats i perioden. Alle oplægsholdere har med stor beredvillighed medvirket uden vederlag af interesse for sagen og som en støtte til Helsingfors Komiteens formål og arbejde.

Møde med i alt 36 oplægsholdere i 21 sessioner blev det til i løbet af de seks dage seminaret/studieturen varede.

Tilbage var kun en afslutning og evaluering sammen med en drøftelse blandt deltagerne om, på hvilke områder det især ville være af interesse for nyere og mere sårbare demokratier at møde og udveksle erfaringer og ideer med sider af dansk/nordisk demokratiforståelse og praksis. Det viste sig ikke mindst under denne diskussion, at vi faktisk var lykkedes med det, som erfaringsmæssigt er ganske vanskeligt, nemlig at formidle en forståelse og interesse for den betydning, som aktiv involvering og medansvar i alle dele og på alle niveauer i samfundet har for demokratiets opretholdelse og fortsatte udvikling.

En efterfølgende refleksion: Under seminarets afvikling og samværet med russerne fik vi naturligvis også et vist indblik i, hvad det er for udfordringer, intentioner og bekymringer, der præger den politiske virkelighed i dagens Rusland. Endnu mere interessant var det at fornemme, hvordan de mest tænksomme politikere og samfunds-debattører endnu kun er ved begyndelsen af den russiske selvforståelse, herunder fælles historieopfattelse af det 20.nde århundrede og egen erkendelse af befolkningens plads og rolle i verden, samt af hvorledes

deres hidtidige rolle som "stormagt" og toneangivende aktør endnu venter på at blive bearbejdet - også hos den enkelte - i en ny global sammenhæng.

Det er opfattelsen hos os, der kom tættest ind på livet af dem, at denne proces, der endnu kun er undervejs også i et vist omfang præger deres adfærd og individuelle relationer til omgivelserne. Under en efterfølgende mere personlig samtale med et par af de mere reflekterede medlemmer af gruppen, blev denne iagttagelse bekræftet af deres udtrykte bekymring: "Det er et problem, at vi 10 år efter det historiske brud med fortiden endnu ikke er kommet igang med at finde en måde, vi kan gøre op med denne fortid og forholde os til den, så den indgår som vor fælles erfaringsgrundlag for vores nutid og fremtid - det er et endnu større problem, at vi ikke ser det som et problem - Heri ligger en udfordring for Rusland, - også når vi erkender, hvordan vi skal arbejde på at opnå en stadig større grad af konsensus i hele samfundet omkring nogle fælles værdier, hvori også indgår demokrati, retssamfund og respekt for menneskerettigheder."

De pågældende var interesserede i at høre, om vores tradition for folkeoplysning kunne anvendes i processen med at tilvejebringe fælles forståelse, fælles identitetsfølelse og fælles værdier.

Måske kunne man begynde med - som en særlig gren på Moscow School - og på særlige kursusforløb at samle nogle politikere, ledere fra værdirelaterede sektorer og administrationer sammen med personligheder fra civil-samfundet og ledere fra brede folkelige organisationer. De kunne sammen deltage i højskolelignende forløb med det formål at begynde at formulere nogle fælles mål og rammer for et folkeligt oplysningsarbejde overfor tilsvarende grupper på andre niveauer og i bredere sammenhænge i samfundet.

Helsingfors Komiteens økonomi i lyset af finanslovens udsættelse

Nyt fra sekretariatet

Helsingfors Komiteen kan blive tvunget til at opgive yderligere aktiviteter som følge af den nye regerings beslutning om, at Finansloven for år 2002 først vedtages i februar og da måske med væsentlige nedskæringer på tilskud til aktiviteter som vores.

Som Helsingfors Komiteens medlemmer er informeret om, har det været forbundet med en del vanskeligheder at få økonomien i sekretariatet og dermed grundlaget for gennemførelse af projekter og aktiviteter til at hænge sammen i år 2001. Det til trods for at der i årets løb har været afviklet mange nye initiativer og en del nye og spændende aktiviteter ser ud til at kunne iværksættes de kommende måneder, hvis blot vi kunne tilvejebringe de nødvendige, ganske beskedne driftsmidler til at holde sekretariatet kørende.

Baggrunden for vanskelighederne er som bekendt, at vi i år 2001 kun fik den ene af de to statslige bevillinger, som har dannet grundlaget for Komiteens virksomhed i en årrække. Tilskud fra tips- og lottomidler faldt bort på grund af omlægning af loven, kriterier og bevillingspraksis. Kun finanslovsbevillingen gennem Udenrigsministeriet har været til rådighed. D.v.s. kun 40 % af de foregående års driftstilskud til Komiteen.

Langt de fleste af de projektaktiviteter, som Komiteen forestår, kaster ikke administrativt "overhead" af sig - tværtimod forudsætter de økonomisk supplement, frivillig arbejdsindsats og tilstedeværelse af en vis likviditet fra anden side.

Det har kun kunnet lade sig gøre at komme gennem året ved at vi fra to private fonde, nemlig Lannungs Fond og J.L.-Fondet, har opnået økonomiske tilskud til en vis genopretning af aktiviteterne og forberedelse af nye projekter .

Endvidere har vi fra Finansministeriet fået en særbevilling, som dog alene måtte anvendes til indkøb af IT udstyr.

Ved at spare på alle konti og trække ekstraordinært på frivillige kunne Komiteen lige netop klare sig gennem, så alt vil være opbrugt på årets sidste dage.

Vi har naturligvis for længst argumenteret overfor den daværende regering for at det samlede årlige, offentlige tilskud til Helsingfors Komiteen igen bringes tilbage til det hidtidige niveau på lige under en million kroner om året. Men vi har forudsat, at vi minimum ville modtage et beløb af en størrelsesorden som bevillingen sidste år på en af de første dage i det nye år, straks efter Finanslovens ikrafttræden. Men hvad gør vi nu ?

Nu håber vi at den nye regering vil se med velvilje på vort andragende for det nye år. Der bliver jo brug for overvågning og støtte til menneskerettigheds-programmer og demokrati ikke mindst i et år, hvor Danmark skal spille en hovedrolle i bestræbelserne for at få EU's udvidelse mod Øst og Syd på plads. Og Helsingfors Komiteen kan spille sin rolle som en vigtig aktør i et samarbejde med de "nye" demokratiers Helsinki komiteer og andre kræfter i civilsamfundene. Netop civilsamfundenes rolle har vi jo igen og igen understreget i vort samarbejde med de nye demokratier. Og det gælder civilsamfund både her og der.

Men hvad gør vi i de første uger, måske måneder af år 2002, hvor vi ikke ved, om vi rent bevillingsmæssigt er købt eller solgt - og hvor vi ikke har reserver fra år 2001 at trække på???

Navnekonkurrence – hvad skal bladet hedde?

Helsingforskomitéens nyhedsblad er bragt til verden af komitéens informationsudvalg. Det er hensigten, at bladet skal være talerør for Helsingforskomitéen, og at det skal sætte fokus på menneskerettighedsspørgsmål i Danmark og i hele OSCE-regionen.

Meningen er altså klar, og dog har bladet endnu ikke fået et navn. Vi har vredet vore hænder og hjerner uden at finde en passende titulering til produktet. Det er derfor blevet vedtaget at overlade beslutningen til Helsingforskomitéens medlemmer og Nyhedsbladets læsere i det hele taget.

Vi udskriver hermed en navnekonkurrence!

Alle forslag til et navn på bladet modtages med taknemmelighed, det bedste præmieres med et par flasker vin af god kvalitet. Forslag sendes inden 1. februar 2002 til Nyhedsbladets redaktion, Helsingforskomitéen, Gothersgade 89, 1123 København K, eller på email: dk-h-com@mail.tele.dk, mærket ”Nyhedsblad”. Indkomne forslag vil blive bedømt af informationsudvalget.

Artikler, debatindlæg og andre bidrag til Helsingfors Komitéens Nyhedsblad modtages meget gerne. Tekster modtages helst på disketter eller via komitéens email, eventuelle illustrationer kan sendes elektronisk eller i papirform. Adresser og relevanskriterier fremgår af Nyhedsbladets kolofofon.

Bestyrelse:

Ole Espersen - Chairman

Gert Battrup
Gitte Lillelund Bech
Hans H. Brydensholt
Anse Leroy

Altschuler, Finn
Barfoed, Niels
Bennedsen, Dorte
Bille, Grete
Bredsdorff, Elias
Christensen, Arne Piel
Czartoryski, Adam
Elmquist, Bjørn
Estrup, Jørgen
Gelfer-Jørgensen, Mirjam
Gjellerod, Henning

Gulmann, Claus
Hvidt, Kristian
Jakobsen, Kepinska M.
Jerichow, Anders
Krag, Helen
Langebæk, Steen
Leroy, Anse
Mottelson, Ben
Nikqi, Riza
Nørgaard, Per
Pedersen, Klaus C.
Petri, Michael

Pundik, Herbert
Rehof, Lars A.
Riishøj, Søren
Rubow, Caroline
Severinsen, Hanne
Siesby, Erik
Thaysen Hess, Eigil
Trolle, Eskild
Vasegaard, Gertrud
Weissmann, Vladimir

Rådgivende komite: